

hbsc
KALAALLIT NUNAAT /
GREENLAND

HBSC Qeqqata Kommunia 2020

**Skole- og
kommunerapport**

Indholdsfortegnelse

FORORD	1
LÆSEVEJLEDNING	2
1. BAGGRUND	4
2. METODE OG DATAGRUNDLAG	5
Om dataindsamlingen	5
Svarprocent.....	6
3. TRENDS FRA 2018 TIL 2020	7
Unge brug af rusmidler	7
Ryging	8
Hver tiende i 7.-8.klasse og hver tredje i 9.-10. klasse ryger – stadig	8
Stor variation i forekomsten af fuldskab	9
Lidt færre har prøvet hash i sammenligning med tidligere år.....	10
Selvvurderet helbred	10
Uændret andel har et godt selvvurderet helbred blandt kommunens elever	11
Skoletrivsel	12
Skoleeleverne melder om større skoletrivsel i 2020 sammenlignet med tidligere	12
Mobning	14
Stor forskel i forekomsten af mobning, som stadig er hyppigt forekommende	14
Cybermobning	15
Øget forekomst af cybermobning i de yngre klasser.....	16
4. RISIKOFAKTORER OG BESKYTTENDE FAKTORER	17
Hjemmetider	19
Langt de fleste elever har hjemmetider	20
Stor forskel på hjemmetider op til en skoledag og en fridag for de ældre elever.....	20
Forældreopbakning	21
3 ud af 4 elever er enige i, at deres familie prøver at hjælpe dem.....	21

Fritidsaktiviteter	22
Ca. 40% af eleverne lever op til anbefalingerne om fysisk aktivitet	22
Sociale forhold og velstand	23
Relativt mange elever går i seng eller i skole sulten	24

5. RISIKOFAKTORER OG BESKYTTENDE FAKTORER I RELATION TIL BRUG AF RUSMIDLER BLANDT 5.-10.-KLASSER25

Brug af rusmidler og forældreopbakning	26
Ingen mærkbare mønstre blandt 7.-8. klasserne i brug af rusmidler ift. forældreopbakning	26
Lavere forekomst af rygning og at have drukket sig fuld blandt elever, der oplever forældreopbakning ...	27

Brug af rusmidler og sulten i seng/skole	28
Tendens til øget brug af rusmidler hvis eleven går sulten i seng eller i skole	29

6. METODISKE OVERVEJELSER OG PERSPEKTIVER.....30

Klassifikation af bygder	30
Udvikling af spørgsmål omkring hjemmetider	30
Udvikling af spørgsmål omkring brugen af fritidsaktiviteter	30
Krydsning mellem sulten i seng og brug af rusmidler	31
Læs mere her	31

Forord

HBSC Greenland er det grønlandske bidrag til det internationale forsknings samarbejde Health Behaviour in School-aged Children (HBSC). HBSC-samarbejdet er et enestående forskningsprojekt, der gennemføres hvert fjerde år og omfatter 48 medlemslande fra Europa og Nordamerika. Undersøgelsen bidrager til at følge skoleelevers sundhed, trivsel og sundhedsadfærd over tid. Dernæst lægger undersøgelsen op til, at beslutningstagere i kommunen og skolebestyrelsen kan iværksætte lokale sundhedsfremmende indsatser på baggrund af undersøgelsens resultater.

I 2020 besluttede Qeqqata Kommunia at gennemføre en ekstraordinær undersøgelse som et led i kommunens lancering af Qeqqata-modellen, for at sikre lokale og opdaterede tal, der kan understøtte drøftelser og prioritering af relevante lokale sundhedsfremmende initiativer med det formål at fremme trivsel blandt skoleelever i 5.-10.-klasse og forebygge brugen af rusmidler. Qeqqata-modellen er blevet til i et partnerskab mellem Qeqqata Kommunia, Paarisa og Center for Folkesundhed i Grønland. Denne rapport viser udvalgte resultater for de deltagende skoler, som er opdelt i Sisimiut, Maniitsoq, bygder i Maniitsoq og bygder i Sisimiut.

HBSC har været gennemført i Grønland siden 1994, hvor den 7. undersøgelse blev gennemført i 2017/2018. HBSC Greenland vil gennemføres for 8. gang i efteråret 2021, og gennemførelsen af HBSC Qeqqata i august 2020 var et værdifuldt supplement til forskerteamets viden om digital dataindsamling og indtaling af spørgsmålene til respondenterne. Vi vil gerne udtrykke vores store taknemmelighed for Qeqqata Kommunias initiativ til undersøgelsen, og for vores mulighed for endnu mere indgående samarbejde med kommunen og skolerne i vores gennemførelse af HBSC-undersøgelsen.

Alle rapportens områder er diskuteret mere grundigt i de nationale rapporter fra HBSC Greenland. Disse rapporter er alle tilgængelige online på www.sdu.dk/sif.

God læselyst

Birgit V. Niclasen, Læge, PhD.

Projektleder for HBSC Greenland

&

Christina Schnohr, ph.d.

Ekstern lektor, Københavns Universitet

Læsevejledning

Kommunerapporten er opdelt i afsnit og kan læses samlet eller blot de enkelte afsnit, der har interesse.

Første afsnit beskriver baggrunden for undersøgelsen.

Andet afsnit beskriver metode og datagrundlaget for de resultater, der er beskrevet i de efterfølgende afsnit.

Tredje afsnit sammenligner med både landsgennemsnittet og kommunerapporten for Qeqqata Kommunia fra 2018. Det vil sige, i dette kapitel kan man se resultaterne fra august/september 2020 sammenlignet med resultaterne fra den HBSC-undersøgelse, der blev gennemført i foråret 2018. Det er tal for rygning, alkohol, hash, selv vurderet helbred, mobning og cyber-mobning, der her sammenlignes med tidligere.

De to sidste afsnit beskriver velkendte beskyttende faktorer og risikofaktorer for unges brug af rusmidler, som Qeqqata Kommunia specifikt har ønsket at medtage i undersøgelsen i 2020 som et led i arbejdet med Qeqqata-modellen og partnerskabet med Paarisa og Center for Folkesundhed i Grønland. Spørgsmål om, hvornår eleverne skal være hjemme om aftenen, blev udviklet af kommunen specifikt til denne dataindsamling. I fjerde afsnit kan man derfor læse om forekomsten af hjemmetider, fritidsaktiviteter, tilknytning til lærere og andre elever samt familiens sociale forhold. I femte afsnit vises en række sammenfald mellem risikofaktorer med brugen af rusmidler.

Afslutningsvis er der indsat nogle metodiske overvejelser og perspektiver fra forfatterne i forhold til fremtidige spørgeskemaundersøgelser.

Rapporten er udarbejdet af Christina Schnohr fra HBSC Greenland og Christina Viskum Lytken Larsen fra Center for Folkesundhed i Grønland ved Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet og Grønlands Universitet.

Formidlingen af rapportens resultater følger nedenstående grundprincipper:

1: Rapporten præsenterer vigtige nøgletal fra undersøgelsen, hvor alle variable er omkodet for at forsimple. For eksempel har spørgsmålet om elevernes helbred fire svarkategorier: "*virkelig godt*", "*godt*", "*nogenlunde*" og "*dårligt*". Af hensyn til læsevenligheden har vi kun medtaget andelen, der har svaret "*godt*" eller "*virkelig godt*" helbred.

2: Rapporten giver ikke et bud på, *hvorfor* eleverne svarer, som de gør. Undersøgelsens studiedesign er et såkaldt tværsnitsstudie og et tværsnitstudie giver ikke viden om bagvedliggende årsager. Det, rapporten viser, er et øjebliksbillede af, hvordan det ser ud lige nu.

3: Resultaterne sammenlignes med de kommunale og nationale resultater fra 2018. En række resultater er også opdelt på klassetrin (5-6. klasse, 7-8. klasse og 9-10. klasse), da vi af erfaring ved, at der kan være stor forskel på resultaterne fra yngste til de ældste klassetrin.

4: For at sikre anonymitet er alle resultater delt op på fire områder; hhv. skoler i Sisimiut, skolen i Maniitsoq, bygdeskoler i Sisimiut og bygdeskoler i Maniitsoq.

1. Baggrund

HBSC-undersøgelsen gennemføres almindeligvis hvert fjerde år i 48 lande i Europa, USA og Canada.

Formålet med HBSC-undersøgelsen er:

- At bidrage til at skabe øget indsigt og viden om skoleelevers sundhed, trivsel og sundhedsadfærd.
- At monitorere og dokumentere skoleelevers sundhed, trivsel og sundhedsadfærd over tid.
- At identificere og bidrage til sundhedsfremmende indsatser målrettet skoleelever.

Vi håber, at denne rapport vil understøtte partnerskabets samarbejde under Qeqqata-modellen omkring de lokale sundhedsfremmende indsatser i kommunen.

2. Metode og datagrundlag

Om dataindsamlingen

HBSC Greenland er en spørgeskemaundersøgelse, hvor alle skoleelever i 5-10. klasse inviteres til at deltage. Det er skolebestyrelsen, der beslutter, om skolen ønsker at deltage, og eleverne informeres før besvarelse af undersøgelsen om, at deres deltagelse er frivillig. Denne fremgangsmåde er godkendt af Grønlands videnskabetiske komité. Undersøgelsen er anonym, og det er således ikke muligt, at identificere den enkelte elev. Skoleelever, der er i skole på dagen for undersøgelsen, har mulighed for at deltage. Hensynet til anonymitet vægtes højt, og vil også være tydeligt i denne rapport, da flere resultater ikke opdeles på mindre grupper (fx klassetrin eller alder) på grund af relativt få elever.

Undersøgelsen blev gennemført i august/september 2020, og spørgeskemaerne blev distribueret digitalt via programmer SurveyXact. Eleverne modtog et link, hvor de kunne gennemføre undersøgelsen. Det var muligt at besvare skemaet enten på grønlandsk eller dansk, og eleverne havde mulighed for, at veksle mellem de to sprog undervejs. Der var ligeledes muligt, at få spørgsmål og svarkategorier læst op, ved at klikke på et lille højttalerikon ud for det enkelte spørgsmål.

Alle figurer i rapporten viser andele i procenter, og hver figur har en forklaring på, hvilket spørgsmål, der er stillet, hvilke svarkategorier der er vist, samt hvordan andelene er opdelt.

Elevernes besvarelser er opdelt i 4 grupper ud fra bosted, men på grund af et lille antal elever i de fleste bygdeskoler, er alle data fra Maniitsoqs bygdeskoler og alle data fra Sisimiuts bygdeskoler slået sammen til henholdsvis 'bygder i Maniitsoq' og 'bygder i Sisimiut'.

Besvarelserne fra bygdeskolerne kommer hovedsageligt fra skolerne i Kangaamiut og Kangerlussuaq, der også er langt de største bygdeskoler i kommunen.

Svarprocent

Nedenstående opgørelse er lavet på baggrund af kommunens opgørelser over antal elever på hver skole, dog med det forbehold, at eleverne fra bygdeskolerne kom efter opgørelsen for 2020, hvilket ses på Atuarfik Kilaaseeraq. Som det fremgår deltog 671 af 700 elever, hvilket giver en samlet deltagelse på 96%.

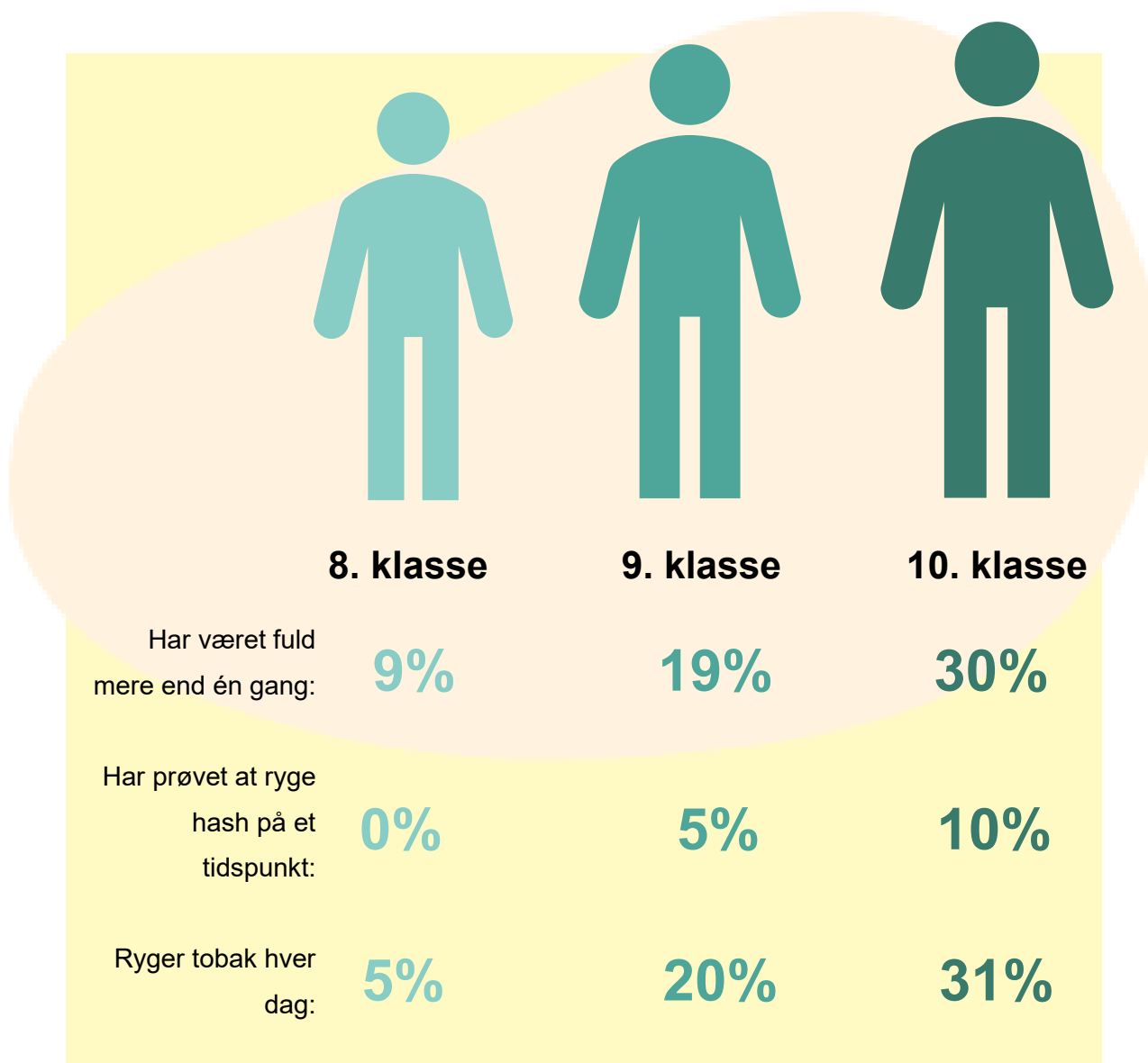
56 elever havde ikke angivet, hvilken skole de gik på, ved nedenstående metode til udregning af svarprocenten kan de uoplyste elever alligevel indgå.

	Antal elever (tal fra kommunen)	Deltagende elever	Svarprocent (%)
MA	214	187	87
NA	230	168	73
Qinnguata Atuarfia	46	37	80
Sarfanguit	6	6	100
Itilleq	2	2	100
Atuarfik Kilaaseeraq	164	186	-
Kangaamiut	27	18	67
Napasog	6	6	100
Atammik	5	5	100
Skole uoplyst		56	-
I alt	700	671	96

3. Trends fra 2018 til 2020

Unge brug af rusmidler

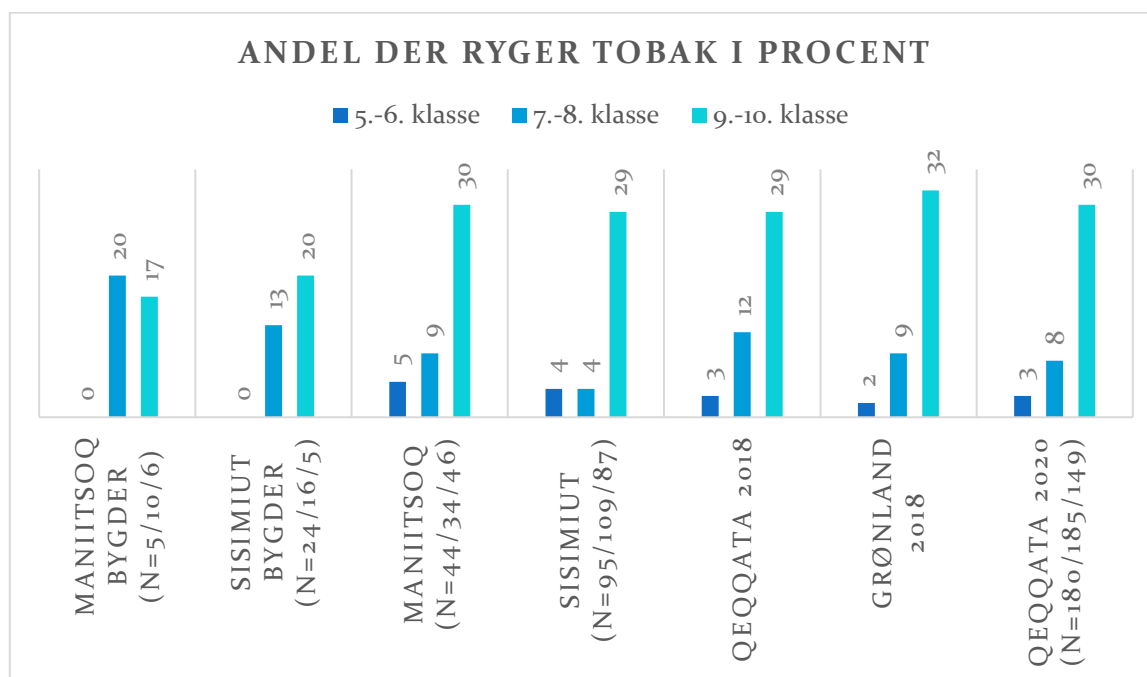
For mange unges vedkommende starter deres brug af rusmidler i skolealderen, selvom det kun er tilladt at sælge alkohol til personer, der er 18 år eller ældre og hash er forbudt. Tidlig rusmiddeldebut øger risikoen for langsigtede negative konsekvenser af ens forbrug af rusmidler. Specielt brug af alkohol øger risikoen for skader og ulykker. For eksempel har unge, der indtager alkohol, oftere sex, de fortryder, og er oftere udsat for ulykker eller vold. Unge brug af hash påvirker deres indlæringssevne og øger risikoen for at droppe ud af skolen. Infografikken nedenfor viser andelen, der bruger rusmidler, blandt alle kommunens elever i 8.-10. klasse.

Figur 1 HBSC Greenland 2020. Tal for hele Qeqqata Kommunia.

Rygning

De skadelige virkninger af rygning er velkendte. Tidlig rygedebut øger risikoen for sygdom, alene fordi man ryger i flere år. Dertil kan tidlig rygedebut føre til en større grad af afhængighed, som kan gøre det vanskeligere at stoppe. Eleverne er spurgt: "Hvor tit ryger du tobak?". Figuren viser andelen af elever, der siger, at de ryger tobak, fordelt på klassetrin i kommunens byer og bygder i 2020 samt i kommunen og nationalt i 2018 og den samlede andel for Qeqqata Kommunia i 2020.

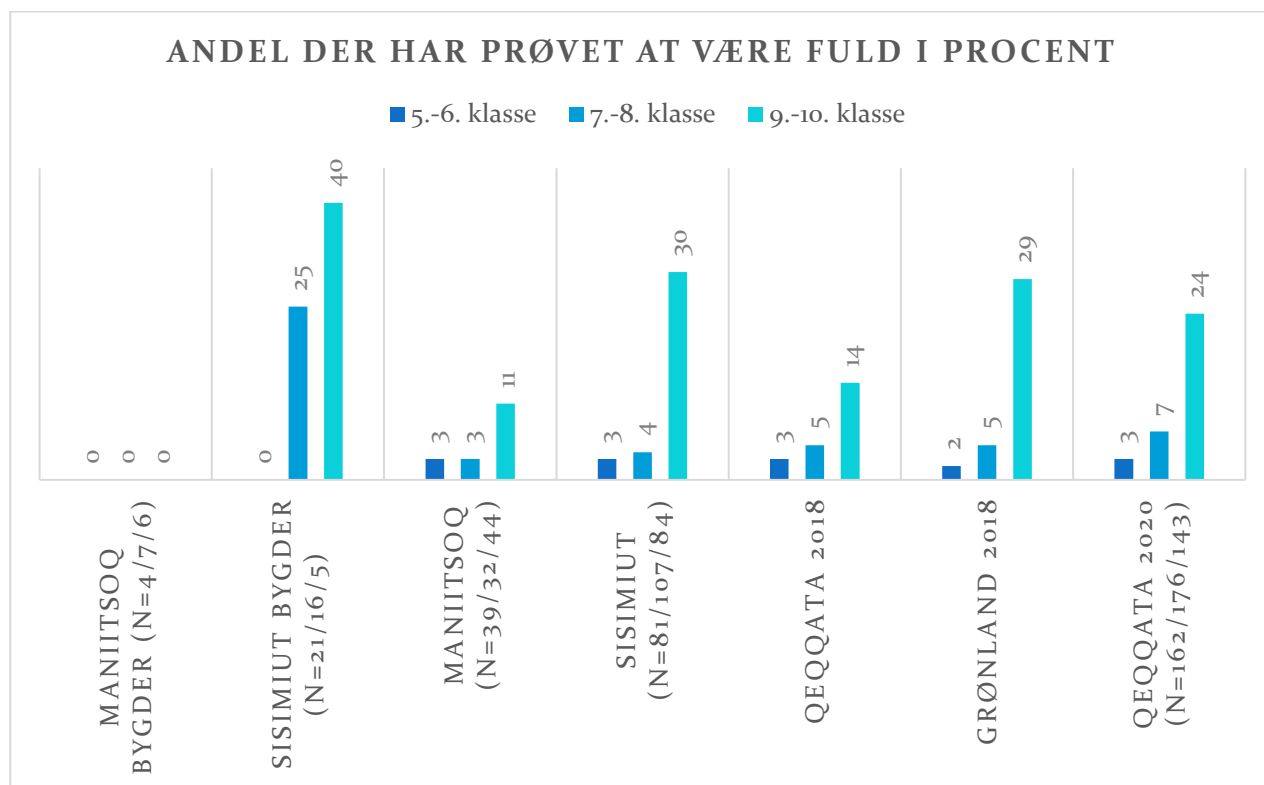
Hver tiende i 7.-8.klasse og hver tredje i 9.-10. klasse ryger – stadig

Forekomsten af rygning er uændret siden 2018, og stærkt stigende med stigende alder. Forekomster af rygning blandt skoleelever i bygderne synes lavere i de ældste klasser sammenlignet med byerne, men flere ser ud til at have deres rygedebut allerede i 7.-8.-klasse. De relativt få deltagere fra bygderne ændrer dog ikke ved det samlede billede, som er, at omkring 10% af eleverne i 7.-8. klasse og 30% af eleverne i 9.-10. klasse ryger.

Alkohol

Eleverne er spurgt "Har du nogensinde drukket så meget alkohol, at du blev virkelig fuld?" De kunne svare ved fem kategorier. Figuren viser andelen af elever, der har drukket sig

fulde fordelt på klassetrin i kommunens byer og bygder i 2020, samt kommunen og nationalt i 2018 og den samlede andel for Qeqqata Kommunia i 2020.

Stor variation i forekomsten af fuldskab

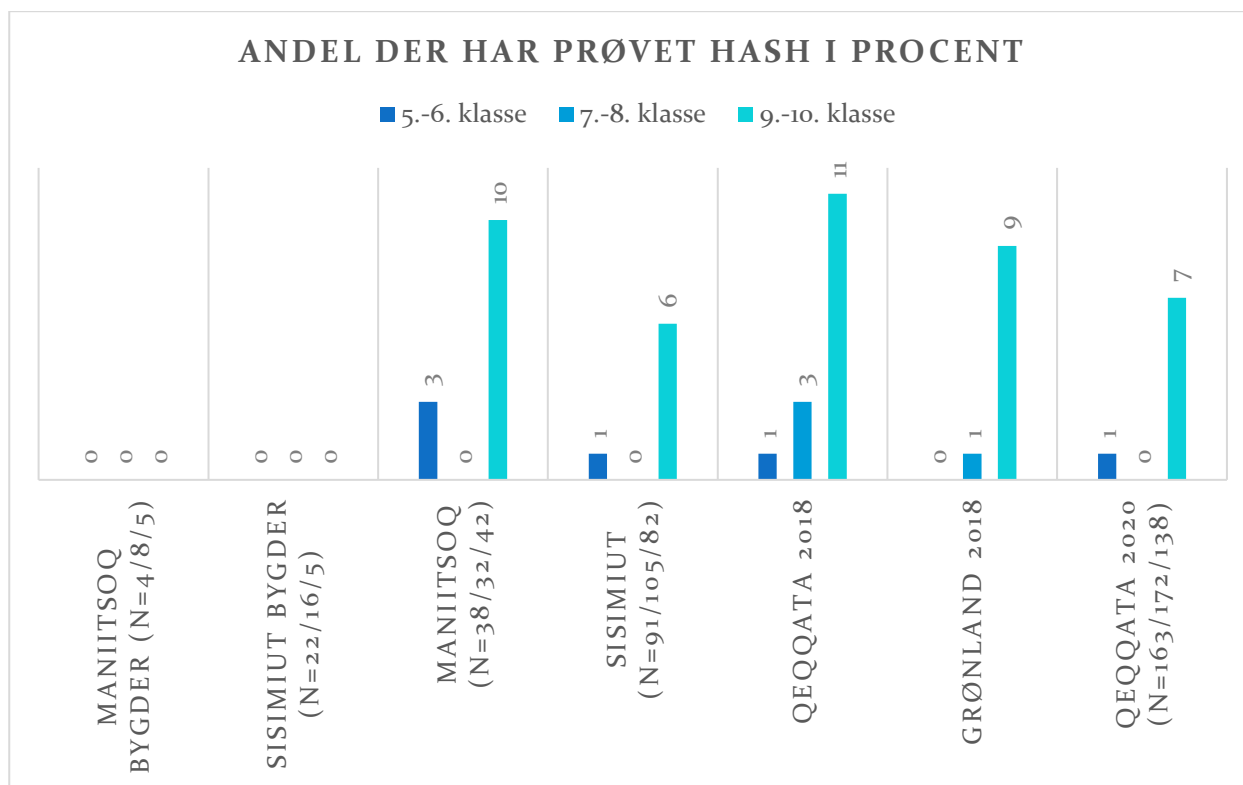
Forekomsten af elever, der har prøvet at være fulde, viser nogle ændrede mønstre. Hver fjerde elev i de ældste klasser angiver at have været fulde, hvilket er en markant stigning siden 2018 inden for kommunen. Andelen af elever i Qeqqata Kommunia, der har prøvet at være fulde, ligger dog et stykke under landsgennemsnittet. Mønstret for bygderne er blandet. Hvor bygderne ved Maniitsoq har en lav andel af elever, der har prøvet at være fulde, så har bygderne ved Sisimiut en meget høj andel. Her skal man huske, at Sisimiuts bygder hovedsageligt udgøres af elever fra Kangerlussuaq,

Hash

Langt de fleste unge, der prøver at ryge hash, gør det få gange og af nysgerrighed. Men en lille del fortsætter med hashbrugen. På landsplan så det i 2018 ud til, at der var en lille gruppe unge, der havde et regelmæssigt stort forbrug. Hjernen er først fuldt udviklet op i 20-årsalderen, hvorfor en tidlig start på at bruge hash, kan have alvorlige konsekvenser for

indlæringen. Herudover er brugen af hash knyttet til udvikling af eller tidligere debut af egentlig psykisk sygdom.

Figuren viser andelen af elever, der har prøvet at ryge hash, fordelt på klassetrin i kommunens byer og bygder, samt i kommunen og nationalt i 2018 og den samlede andel for Qeqqata Kommunia i 2020.

Lidt færre har prøvet hash i sammenligning med tidligere år

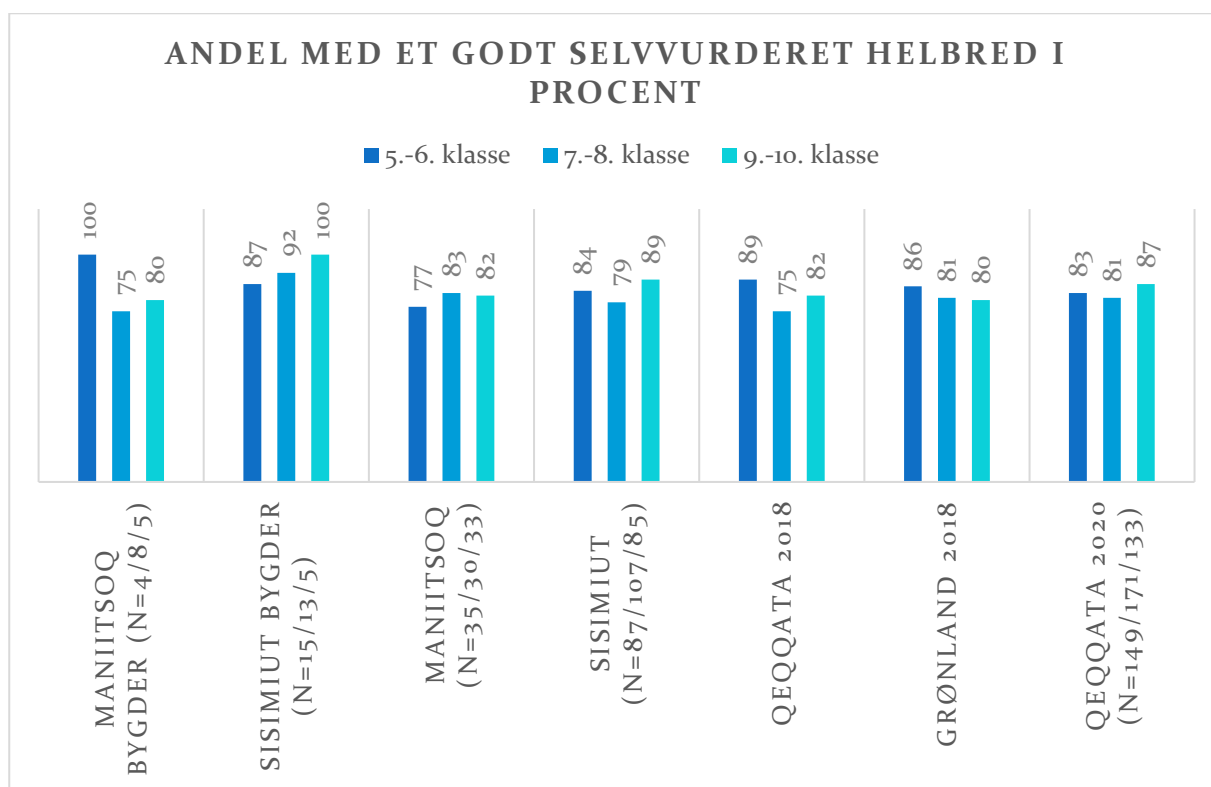
Som med rygning, hvor forekomsten stiger med alderen, er der også en meget stærk sammenhæng mellem alder og at have prøvet hash. Andelen for 2020 ser generelt lidt lavere ud end tidligere undersøgelser, og ligger nu under landsgennemsnittet fra 2018. Hash ser ikke ud til at være forekommende i bygderne blandt skoleelever.

Selvurderet helbred

Et godt selvurderet helbred er et veldokumenteret mål for den enkeltes sundhed og trivsel. En persons egen vurdering af sit helbred har vist sig at være et pålideligt mål for sundheden på kort og lang sigt, og dække mange dimensioner af trivslen. I mange undersøgelser medtages dette mål derfor for at følge den generelle sundhedstilstand i en befolkning.

Omvendt kan et dårligt selv vurderet helbred være et tegn på sygdom og mistrivsel. På kort sigt kan det have negative konsekvenser i form af øget fravær og dermed vanskeligheder ved at følge med i skolen. På langt sigt kan dårligt helbred følge med ind voksenlivet. Det er derfor vigtigt at følge med i hvor mange elever, der trives og giver udtryk for, at de føler sig sunde og raske.

Eleverne vurderer selv deres helbred ud fra spørgsmålet: "Hvordan synes du, at dit helbred er?". Figuren viser andelen af elever, der vurderer deres helbred som "godt" eller "virkelig godt" fordelt på klassetrin i kommunens byer og bygder i 2020, samt kommunen og nationalt i 2018 og den samlede andel for Qeqqata Kommunia i 2020.

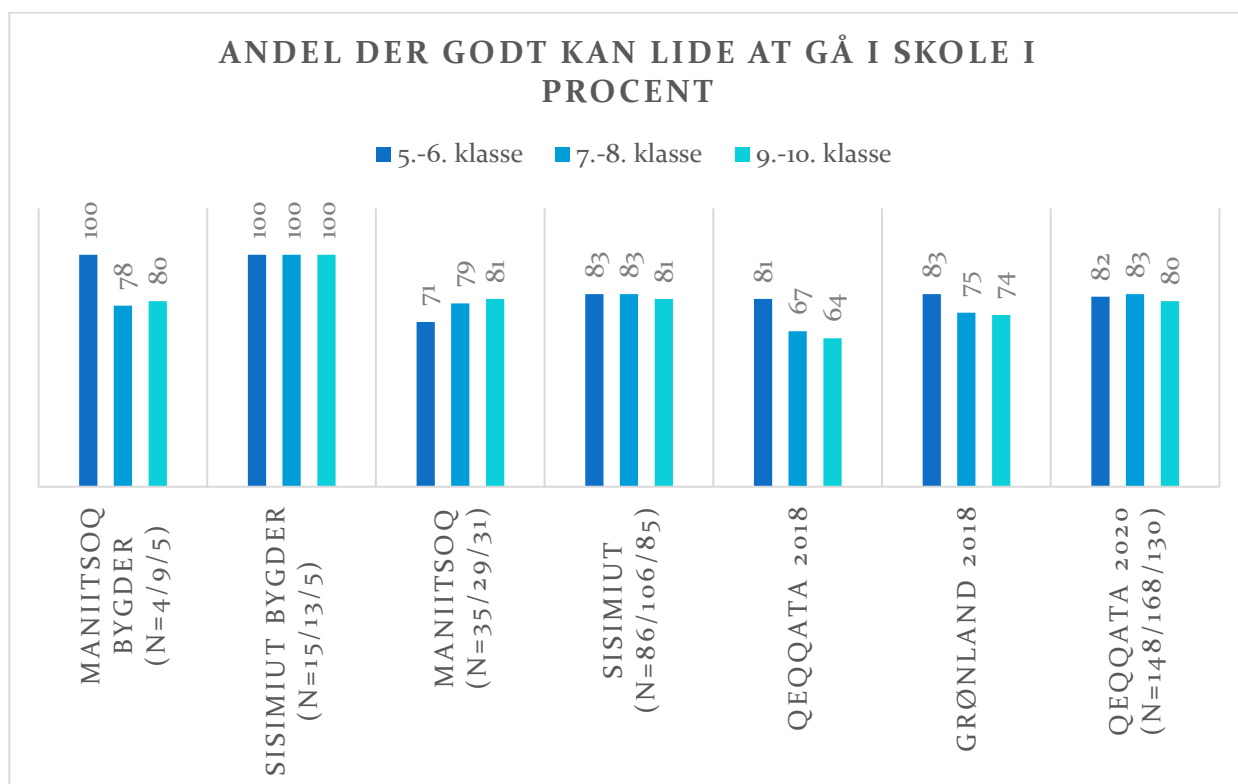

Uændret andel har et godt selv vurderet helbred blandt kommunens elever

Flere elever vurderer ofte deres helbred som dårligere med alderen, således at elever i de ældste klasser generelt vurderer deres helbred som dårligere end de yngre elever. Resultaterne her viser, at en relativt høj andel af eleverne har et ed godt eller virkelig godt selv vurderet helbred i Qeqqata Kommunia uden de store forskelle i forhold til klassetrin. Der lader heller ikke til at være forskel på bosted på tværs af kommunen.

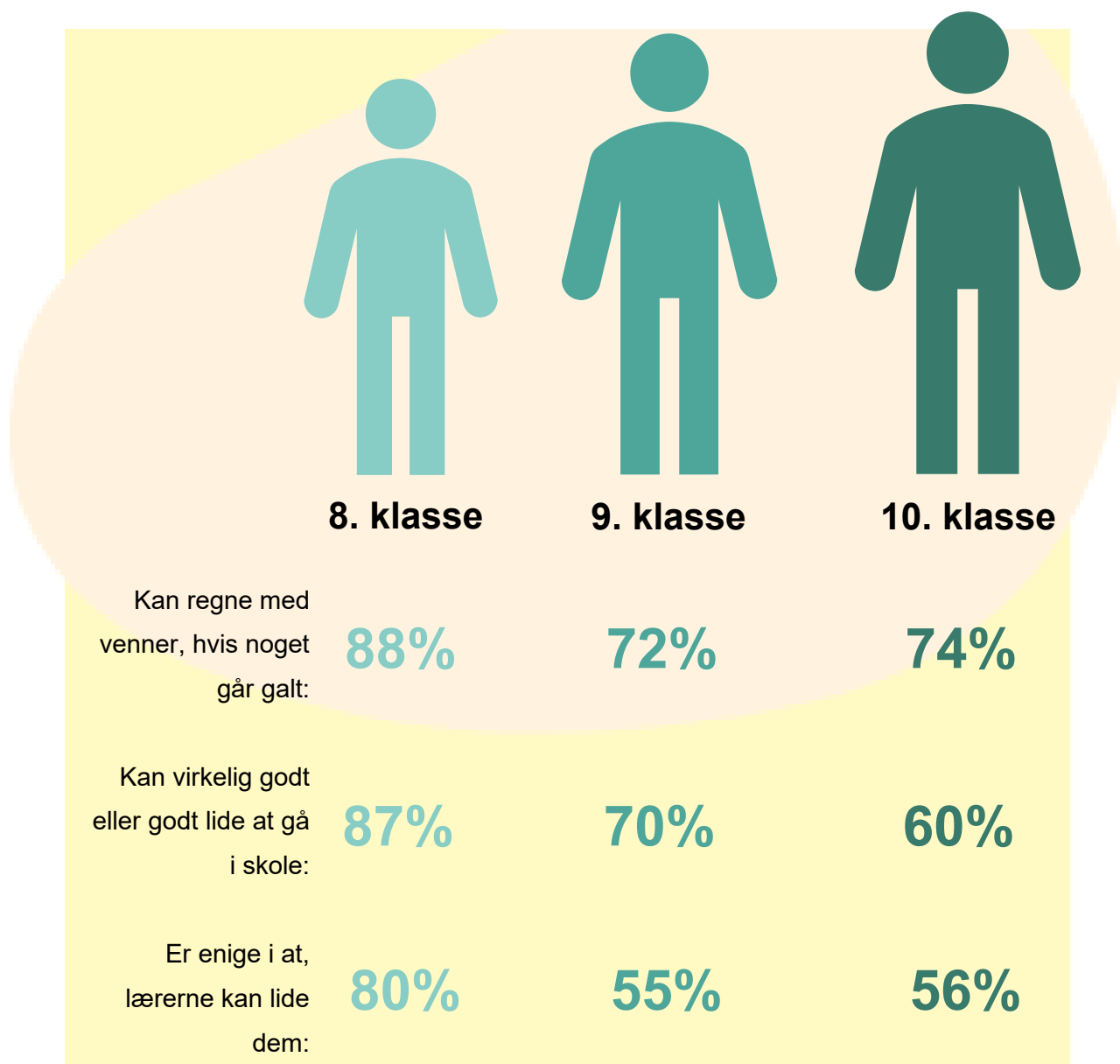
Skoletrivsel

Skolen er elevernes arbejdsplads, hvor de tilbringer mange timer dagligt. Det er også oftest her vennerne er. Skolen udgør derfor et vigtigt omdrejningspunkt for børn og unges trivsel. Skoletrivsel bliver målt ved spørgsmålet, "Hvad synes du om skolen for tiden?" hvortil de elever, der har svaret, at de "godt" eller "virkelig godt" kan lide at gå i skole, er sammenlignet i figuren herunder fordelt på klassetrin i kommunens byer og bygder i 2020, samt kommunen og nationalt i 2018 og den samlede andel for Qeqqata Kommunia i 2020.

Skoleeleverne melder om større skoletrivsel i 2020 sammenlignet med tidligere

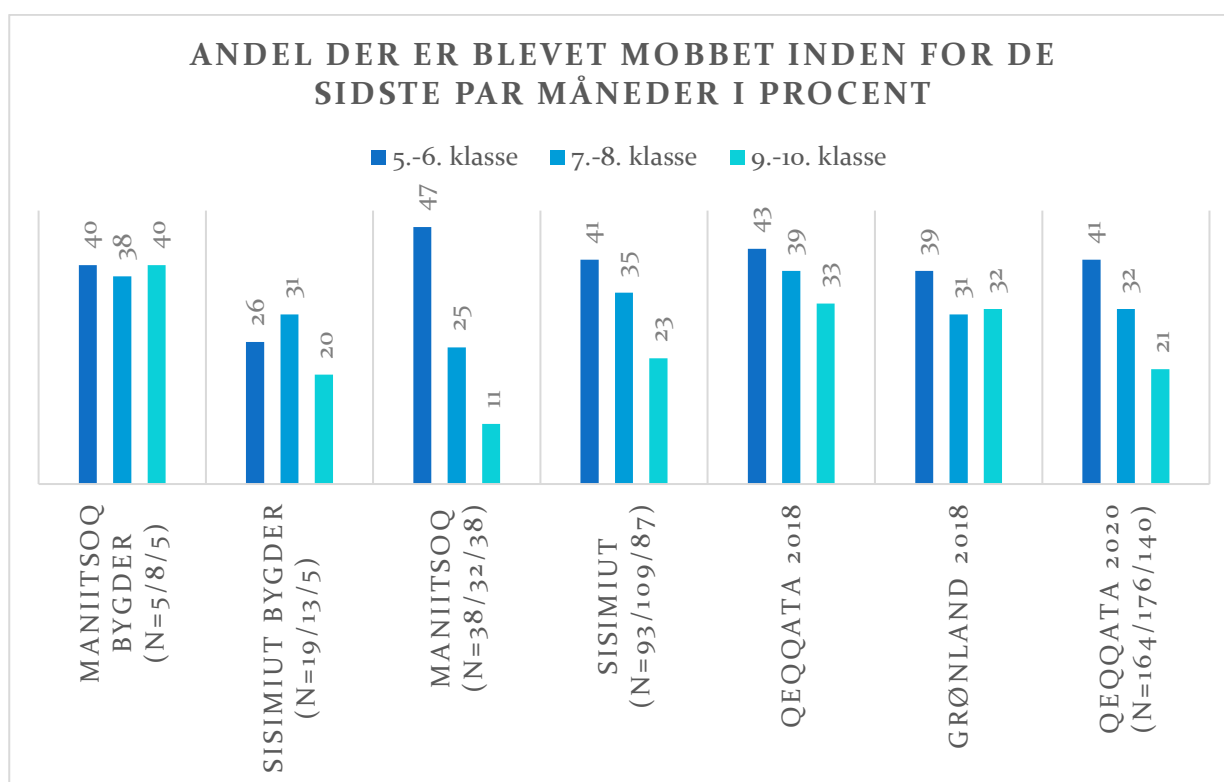
Skoletrivsel falder typisk noget med stigende klassetrin, da skolen bliver mere krævende, som man nærmer sig folkeskolens afslutning. Om end der kan spores en tendens til, at lidt færre af de ældste elever godt eller virkelig godt kan lide at gå i skole sammenlignet med de yngre elever, er forskellene relativt små på tværs af klassetrin.

Figur 2 HBSC Greenland 2020. Tal for hele Qeqqata Kommunia.

Mobning

Mobning i skolen er en væsentlig risikofaktor for mistrivsel og dårligt selv vurderet helbred. Mobning bliver målt ved spørgsmålet: "Hvor ofte er du blevet mobbet i skolen i de sidste par måneder?" Der er fem svarkategorier dækkende fra at eleven ikke er blevet mobbet, til at det er sket hver uge. Figuren viser andelen af elever, der har oplevet en hvilken som helst form for mobning i skolen i løbet af de sidste par måneder fordelt på klassetrin i kommunens byer og bygder i 2020, samt kommunen og nationalt i 2018 og den samlede andel for Qeqqata Kommunia i 2020.

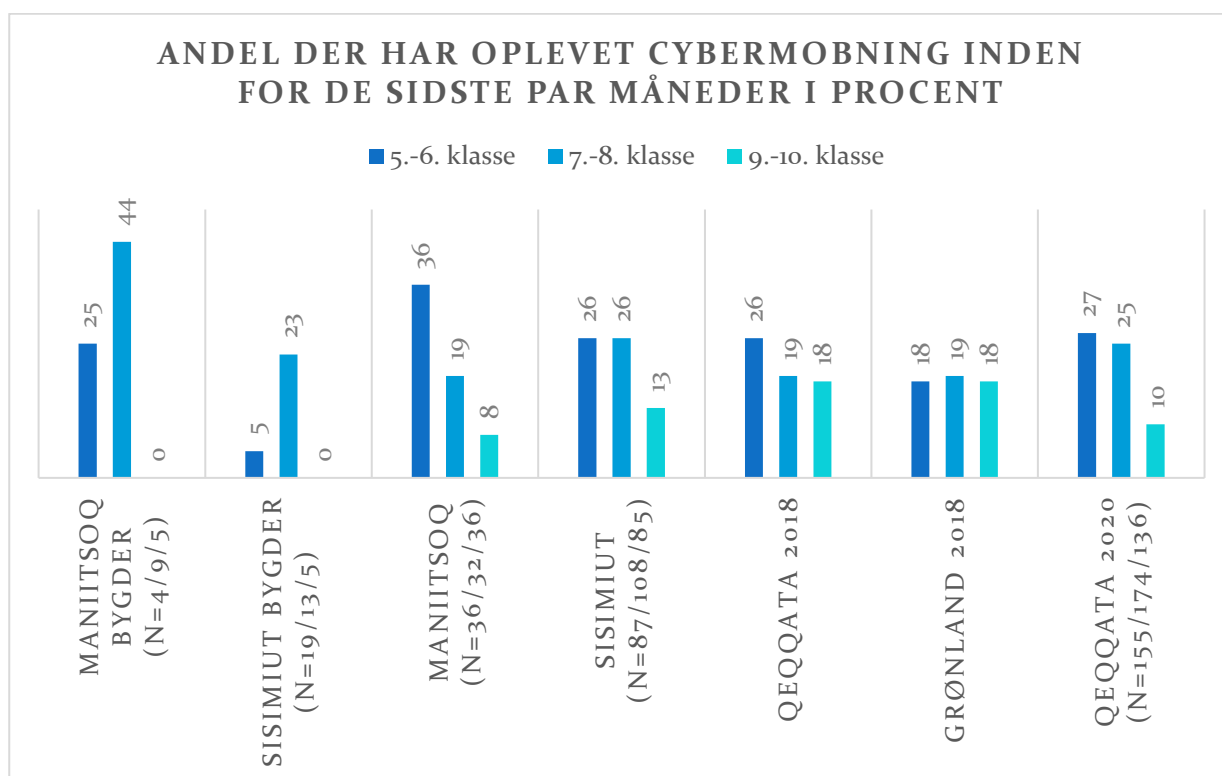
Stor forskel i forekomsten af mobning, som stadig er hyppigt forekommende

To ud af fem elever i de yngste klasser, hver 3. elev i 7.-8. klasse og én ud af fem elever i de ældste klasser har oplevet mobning i løbet af de sidste par måneder. Det er altså især elever i de yngste klasser, der giver udtryk for, at de er blevet mobbet i månederne før undersøgelsen. Data viser et blandet billede af forekomsten på tværs af bosted. I Maniitsoq by, er der tydelig forskel mellem klassetrin og især de yngste elever oplever mobning. I bygderne ved Maniitsoq er der stort set ikke forskel klassetrinnene imellem.

Forskellen mellem klassetrin i Sisimiut er mindre udtalt end i Maniitsoq, men til gengæld er forskellene mellem klassetrin i bygderne ved Sisimiut mindre udtalte.

Cybermobning

I dag foregår mobning blandt skoleelever også gennem den omfattende kommunikation, der sker på afstand via elevernes telefoner og på sociale medier. Den form for mobning betegnes cybermobning. Cybermobning bliver i undersøgelsen målt ved spørgsmålet: *"Hvor ofte er du blevet mobbet på følgende måde?"* Der er to uddybende muligheder: *"Nogen sendte grimme beskeder, e-mails, sms eller lavede en hjemmeside, der gjorde grin med mig"*; eller: *"Nogen tog grimme billeder af mig uden min tilladelse og lagde dem på nettet"*. Svarkategorierne er de samme fem svarkategorier som gengivet ved spørgsmålet om mobning ovenfor. Figuren viser andelen af elever, der har oplevet cybermobning inden for de seneste måneder fordelt på klassetrin i kommunens byer og bygder i 2020, samt kommunen og nationalt i 2018 og den samlede andel for Qeqqata Kommunia i 2020.

Øget forekomst af cybermobning i de yngre klasser

Én ud af fire elever har oplevet cybermobning i løbet af de sidste par måneder, hvilket er en markant stigning siden 2018. Der ser ud til at være forskelle mellem byer og bygder, som dog må tages med forbehold på grund af lave deltagerantal. Mens forskellen i Maniitsoq er relativt stor på tværs af klassetrin, så er der ikke forskel i Sisimiut, hvis man ser bort fra de ældste klasser, som ligger meget lavt på tværs af alle grupperne og også i sammenligning med 2018. Der ses samme tendens for cybermobning som for mobning i kommunen generelt, nemlig at de yngre elever i højere grad end de ældre elever, rapporterer om mobning i løbet af de seneste måneder.

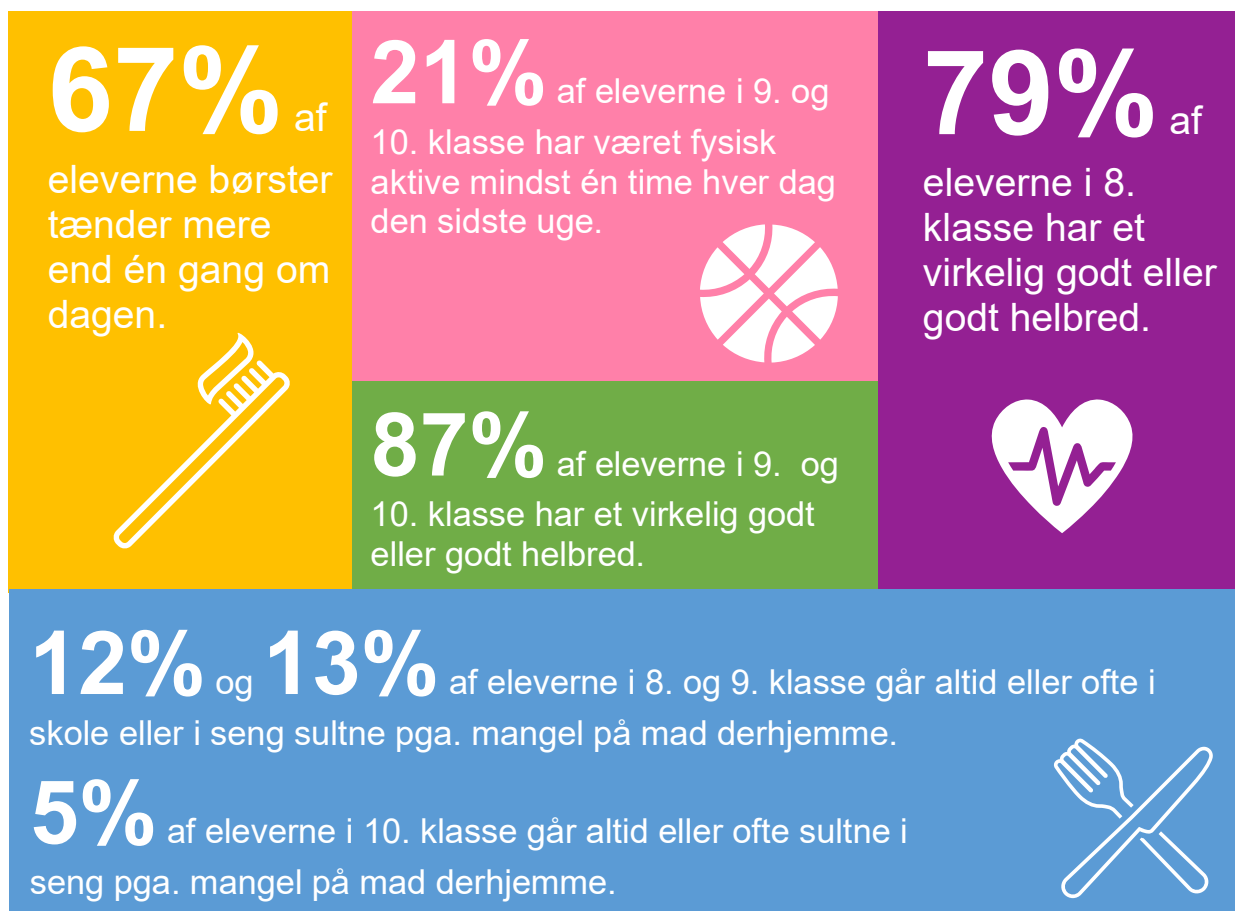
4. Risikofaktorer og beskyttende faktorer

Qeqqata Kommunia er i udviklingen af Qeqqata-modellen inspireret af internationale og islandske projekter, der arbejder ved at målrette indsatser mod risiko- og beskyttende faktorer i unges liv for at fremme trivsel og forebygge brug af rusmidler. Herigennem vil kommunen forbedre de unges mulighed for at være en del af sunde og inkluderende fællesskaber. Både i skolen, i fritiden i familielivet og i lokalsamfundet. Tanken bag er, at ved at udvikle målrettede interventioner, der søger at reducere risikofaktorer og styrke beskyttende faktorer for eksempel omkring brugen af rusmidler, kan forekomsten reduceres eller start på et forbrug helt forhindres.

De islandske erfaringer, kommunen især har været inspireret af, har haft fokus på opbakningen fra forældrene. Herunder elevernes relation til deres forældre og regler i familien fx omkring hvilke hjemmetider, samt deltagelse i fritidsaktiviteter. Derfor er disse forhold undersøgt her.

Eftersom økonomiske forhold i familien også har betydning for elevernes og familiernes trivsel, indeholder dette afsnit en beskrivelse af sociale faktorer, som kan bruges til at beskrive sammenhængen mellem sociale forhold og brug af rusmidler i kommunen.

Ifølge Verdenssundhedsorganisationen WHO udgør fattigdom den største trussel mod børns sundhed, og forskel i sundhed og trivsel på tværs af sociale grupper i samfundet betegnes social ulighed i sundhed. Mange undersøgelser måler social position ud fra indkomst eller uddannelse, men i mange år har HBSC undersøgelsen anvendt alternative mål, herunder selv vurderet velstand eller hvorvidt familien får hjælp fra andre sidst på måneden. En række udvalgte mål for både trivsel og sundhed, men også knaphed på ressourcer er gengivet for hele kommunen i infografikken i figur 3.

Figur 3 HBSC Greenland 2020. Tal for hele Qeqqata Kommunia.

Siden 2002 har HBSC Greenland undersøgt andelen af elever, der går sultne i seng eller i skole på grund af knaphed på mad i hjemmet. Dette spørgsmål illustrerer både knappe ressourcer i hjemmet, men også hvad man i familien har valgt at bruge sine økonomiske midler til. Da disse mål for social position tidligere er set at have sammenhæng med sundhedsadfærd og trivsel er de inddraget i dette afsnit og i rapporten, for at give et billede af sociale ulighed i brugen af rusmidler i Qeqqata Kommunia anno 2020.

I dette afsnit beskriver forekomsten af følgende beskyttende faktorer og risikofaktorer:

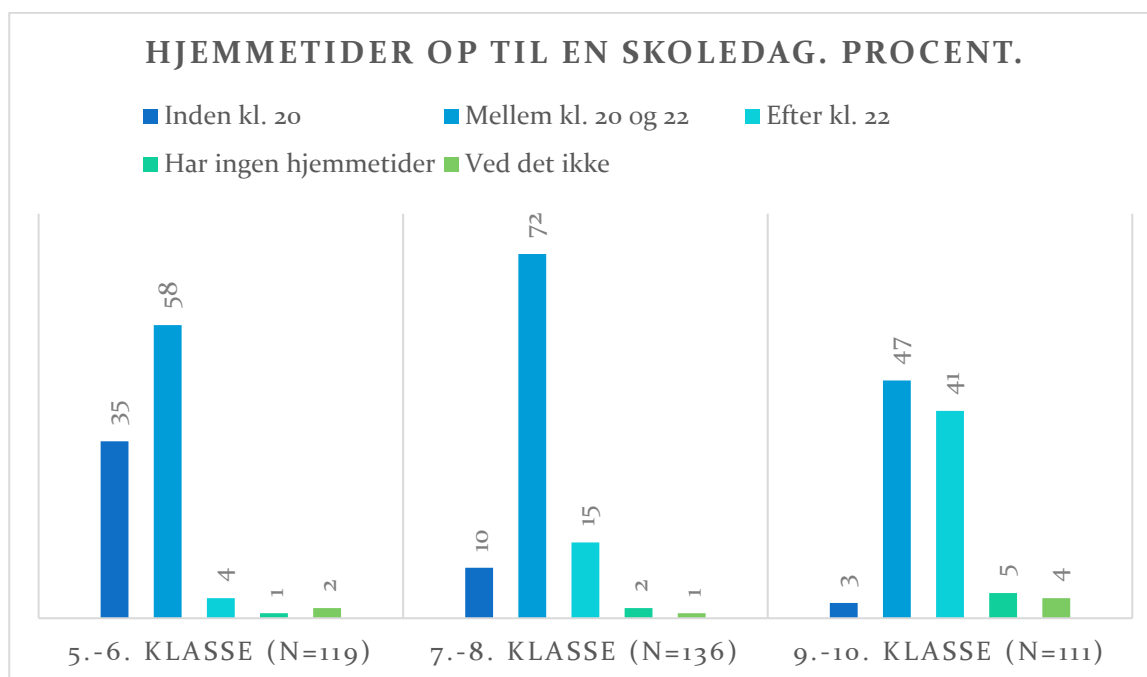
- ✓ Hjemmetider
- ✓ Opbakning fra forældre
- ✓ Fritidsaktiviteter
- ✓ Sulten i seng/skole

Efterfølgende fremgår det af afsnit 5, hvordan brugen af rusmidler, dvs. rygning, fuldskab og brug af hash fordeler sig i forhold til de undersøgte beskyttende faktorer og risikofaktorer.

Nogle af de spørgsmål, der ligger til grund for tallene i dette afsnit, blev udviklet specifikt til at supplere HBSC-undersøgelsen i Qeqqata Kommunia i 2020. Da de udviklede spørgsmål viste sig at være behæftet med stor usikkerhed i måleegenskaberne, vil erfaringerne fra undersøgelsen i 2020 blive brugt til at videreudvikle de spørgsmål kommunen ønsker at gøre brug af fremover.

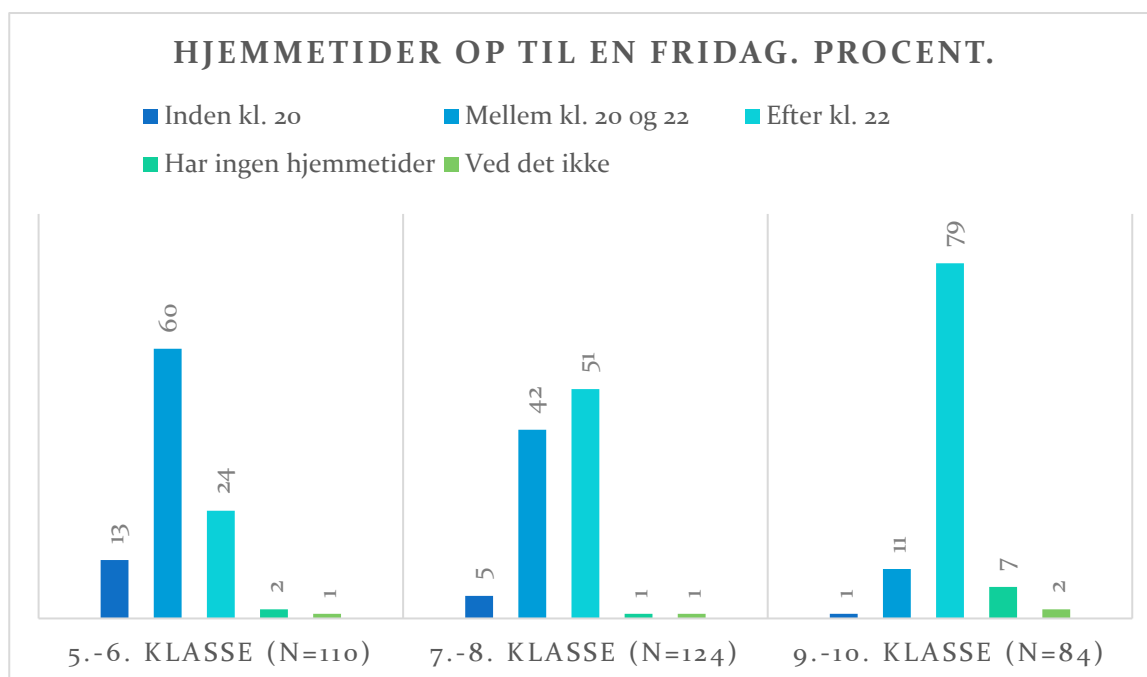
Hjemmetider

Kommunen har ønsket at kende til de regler, der er mellem kommunens unge og deres forældre i forhold til hjemmetider. Derfor blev eleverne bedt om at angive, hvornår de skulle være hjemme aftenen før en hverdag og aftenen før en fredag. 443 elever angav et svar op til en hverdag og 384 op til en fredag. En del af disse havde angivet tekst, der var svær at tolke, og derfor er tallene behæftet med en vis usikkerhed. Figurene viser dog en opdeling på de tre skæringspunkter, som er brugt i undersøgelser, man i Qeqqata Kommunia har været inspireret af. Hjemmetiderne er vist for hele kommunen fordelt på klassetrin.

Langt de fleste elever har hjemmetider

Kun ganske få elever har angivet, at de slet ikke har eller ikke ved, hvad deres hjemmetider er. Det ser derfor ud til, at langt de fleste elever i 5.-10. klasse, har aftaler med deres forældre om, hvornår de skal være hjemme om aftenen. 5% af de ældste elever har angivet, at de ikke har nogle hjemmetider. En langt større del af de yngste elever, 35 %, skal være hjemme før kl. 20 før skoledage, mens 41 % af de ældste elever må komme hjem efter kl. 22 aftenen før en skoledag.

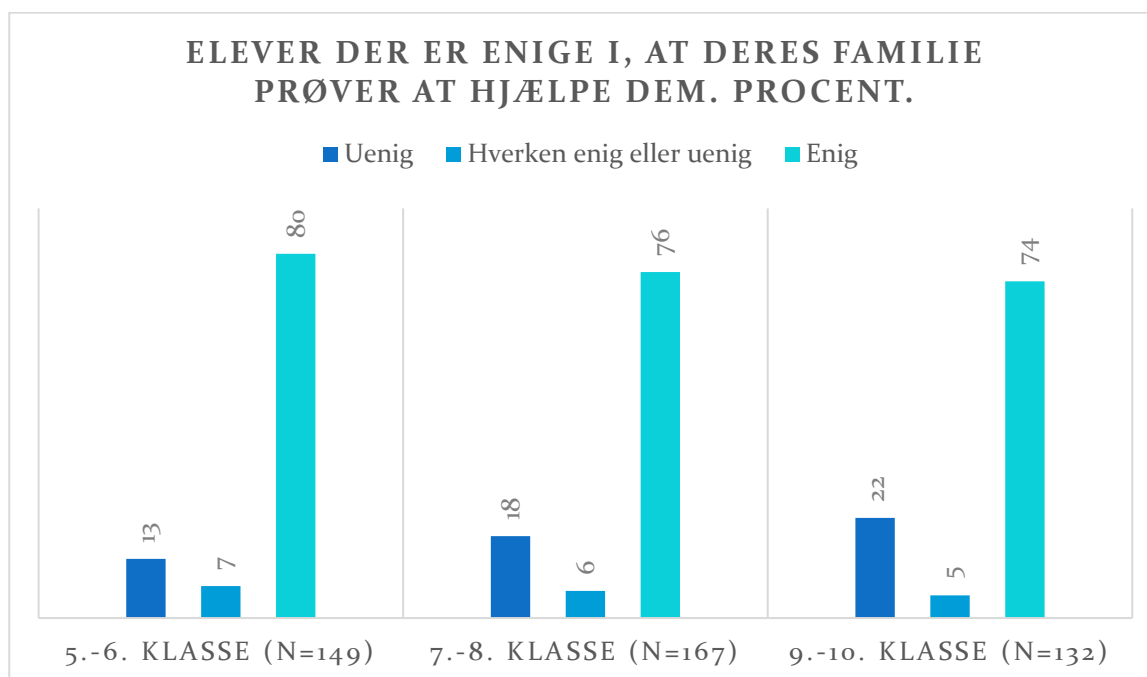

Stor forskel på hjemmetider op til en skoledag og en fridag for de ældre elever

Som forventet må de fleste elever uanset alder være længere ude, når de ikke skal i skole dagen efter. Hvis man sammenligner figurerne, ses det hvordan det "kun" er hver 8. elev, der skal være hjemme inden kl. 20 dagen før en fridag blandt de yngste elever i 5.-6.-klasse. Stort set ingen blandt de ældre elever, skal være hjemme kl. 20 dagen før en fridag. Det gælder for alle aldersgrupper at eleverne må være senere ude dagen før en fridag, og stort set alle elever angiver, at de har en aftale med deres forældre om, hvornår de skal være hjemme.

Forældreopbakning

Kommunen har i arbejdet med Qeqqata-modellen fokus på vigtigheden af relationen mellem kommunens skoleelever og deres forældre. Figuren viser, hvor mange elever, der angiver at være enige i (*helt enig, meget enig og enig*) eller uenige i (*helt uenig, meget uenig og uenig*) eller som *hverken er enige eller uenige* i udsagnet: "Min familie prøver virkelig at hjælpe mig." *Figureerne viser andelen af elever, der er enige i, at deres familie virkelig prøver at hjælpe dem, fordelt på klassetrin.*

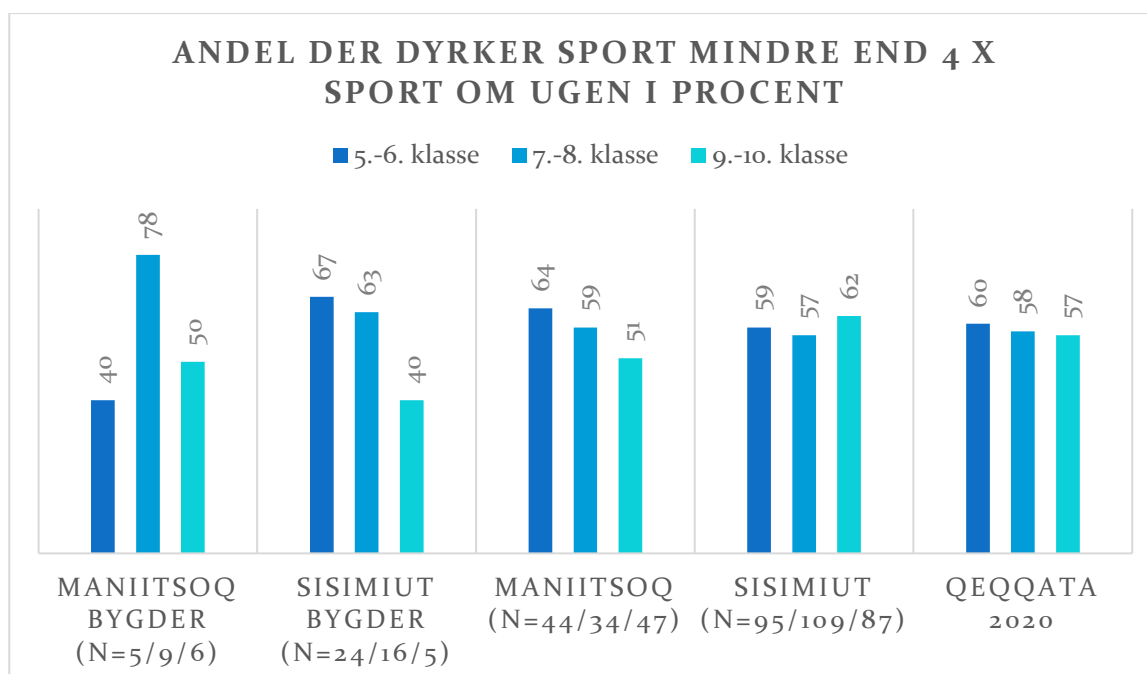
3 ud af 4 elever er enige i, at deres familie prøver at hjælpe dem

Forældreopbakning set ud fra spørgsmålet omkring hjælp fra familien, ser ud til at falde lidt med stigende klassetrin. Dette kan skyldes en ændring hos forældrene fx at man er mindre sammen og taler mindre sammen med de ældre børn sammenlignet med de yngre børn. Det kan også skyldes, at eleverne selv med alderen søger støtte hos deres venner og kammerater i stedet for hos deres familie. Otte ud af 10 elever i de yngste klasser, oplever at familien virkelig prøver at hjælpe dem, hvilket gælder for lidt mere end syv ud af 10 elever på de ældste klassetrin.

Fritidsaktiviteter

Kommunen vil gerne lære mere om, hvad kommunens unge laver efter skole, og HBSC Greenland har i alle undersøgelser spurgt eleverne, hvor mange gange om ugen, de er fysisk aktive, så de kommer til at svede (i mere end 60 minutter).

Figuren viser andelen af elever, der dyrker sport mindre end fire gange om ugen. Man kan dermed trække den viste andel fra 100 og få at vide, hvor mange elever, der så er fysisk aktive fire gange om ugen eller mere. At dyrke sport fire gange om ugen eller mere nærmer sig de nationale anbefalinger, der lyder, at børn og unge skal være fysisk aktive én time om dagen.

Ca. 40% af eleverne lever op til anbefalingerne om fysisk aktivitet

Figuren viser, at eleverne en nogenlunde lige aktive på de forskellige klassetrin, hvor bygderne dog skiller sig en smule ud. Eftersom det anbefales, at børn og unge er fysisk aktive mindst én time hver dag, kan det tolkes som et kritisk lavt niveau af fysisk aktivitet blandt eleverne. Resultatet kan dog også tolkes i en anden retning, nemlig at besvarelserne omhandler den organiserede idræt i klubber og foreninger, som måske ikke er en stor del af elevernes hverdag. Derfor er det ikke sikkert, de har svaret på, hvor fysisk

aktive de er i deres almindelige hverdag, men måske nærmere om de går til sport i en klub.

Qeqqata Kommunia har fokus på at udvikle spørgsmål til kommunens elever som netop kan indsamle denne viden, og her foregår der pt. et vigtigt udviklingsarbejde inden næste dataindsamling i efteråret 2021.

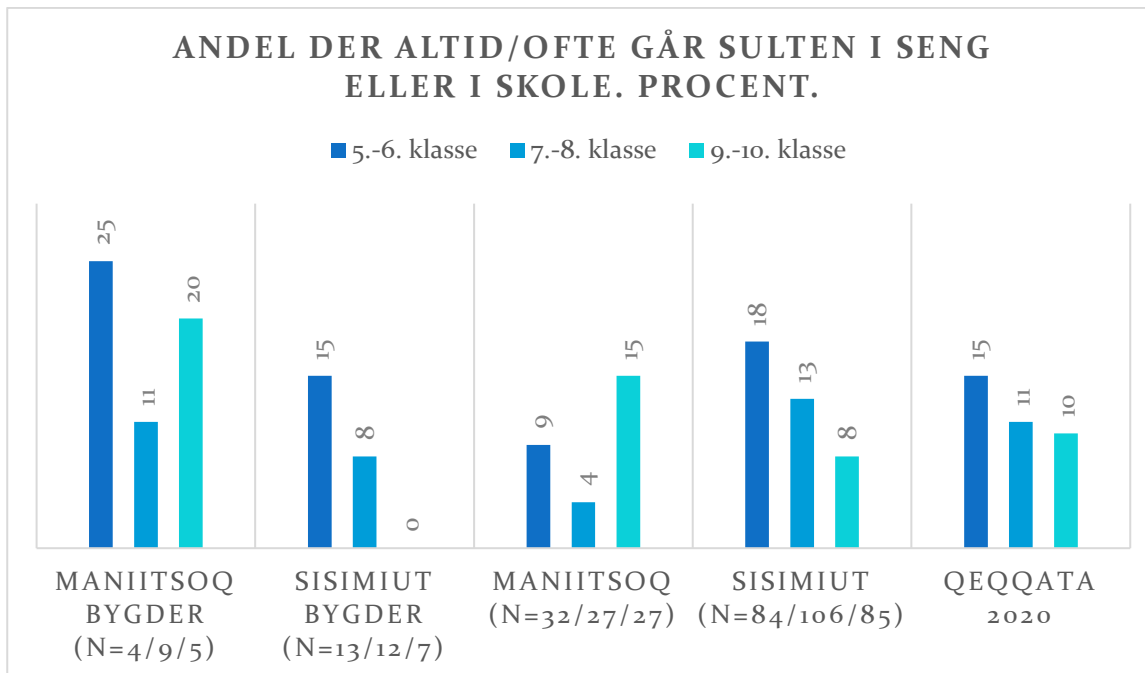
Sociale forhold og velstand

Rapporten ønsker som beskrevet at vise forbruget af rusmidler blandt eleverne i relation til velkendte risikofaktorer, så som velstand. Derfor er besvarelser omkring elevernes egen opfattelse af deres families økonomiske status medtaget.

Et tidligere anvendt mål for velstand i HBSC Greenland har været, at eleverne skulle angive hvor velhavende de syntes, at deres familie er. Her kan de kan svare i fire kategorier fra "meget velhavende" til "slet ikke velhavende". I tidligere rapporter har HBSC gjort brug af dette mål for socioøkonomisk status, men en opdeling af data på klassetrin viser, at det – glædeligt nok – kun er ganske få elever, der angiver at deres familie ikke er velhavende. Da skoleeleverne i Qeqqata Kommunia således generelt set betragter deres familier som velhavende, giver det ikke mening at opdele resultater herefter. Vi kan nemlig ikke bruge oplysningen til at skelne mellem grupper af elever, når alle stort set svarer det samme.

En anden socioøkonomisk variabel, der tidligere er brugt i HBSC Greenland, er svaret på spørgsmålet: *"Nogle unge mennesker går ofte i skole eller i seng sultne, fordi der ikke er mad nok hjemme. Hvor ofte sker det for dig?"* Hertil kan eleverne svare "altid", "ofte", "somme tider" og "aldrig". Spørgsmålet har været en del af HBSC Greenland undersøgelsen siden 2002 og medvirket til at sætte fokus på fødevareusikkerhed og knaphed på ressourcer i børnefamilier. Data blev blandt andet brugt i den fødevarepolitiske redegørelse fra 2004 og var med til at sætte fokus på behovet for skolemadsordninger.

Figuren viser andelen af elever, der har svaret "altid" eller "ofte" lagt sammen, opdelt på tværs af klassetrin og byer/bygder samt hele kommunen for at kunne sammenligne.

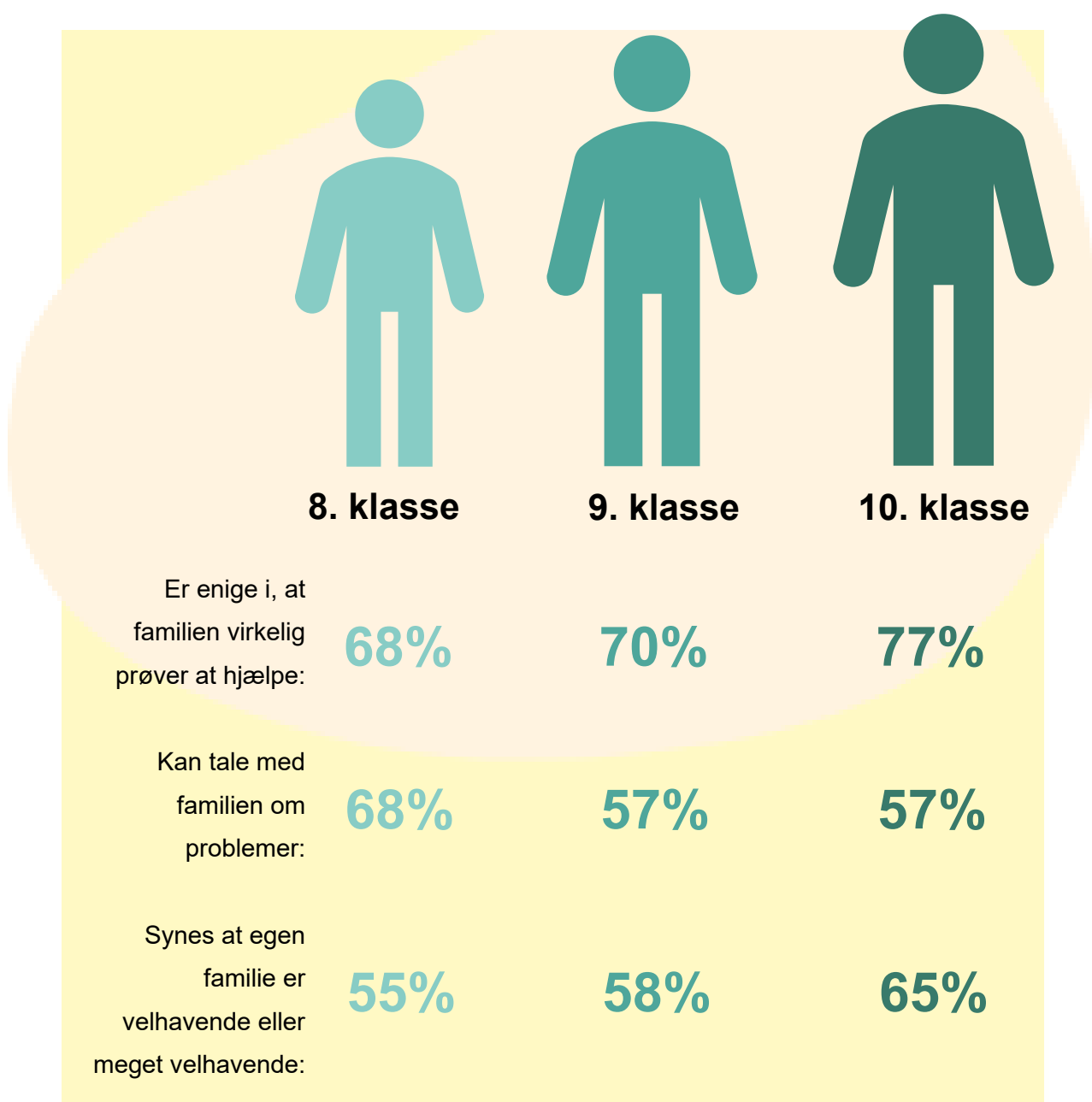

Relativt mange elever går i seng eller i skole sulten

I hele kommunen angiver i gennemsnit én ud af ni elever, at de altid eller ofte går sultne i seng eller sultne i skole. Det er stort set den samme andel som i de landsdækkende HBSC-undersøgelser i perioden fra 2010 til 2018. Det betyder, at skolefrokostordninger bestemt har en plads, men at ordningen ikke ser ud til at ændre ved forekomsten af elever, der går sultne i seng eller sultne i skole. Andelen af elever, der går sultne i skole, kunne måske afhjælpes af et supplerende tilbud om morgenmad, til de elever med behov herfor.

5. Risikofaktorer og beskyttende faktorer i relation til brug af rusmidler blandt 5.-10.-klasser

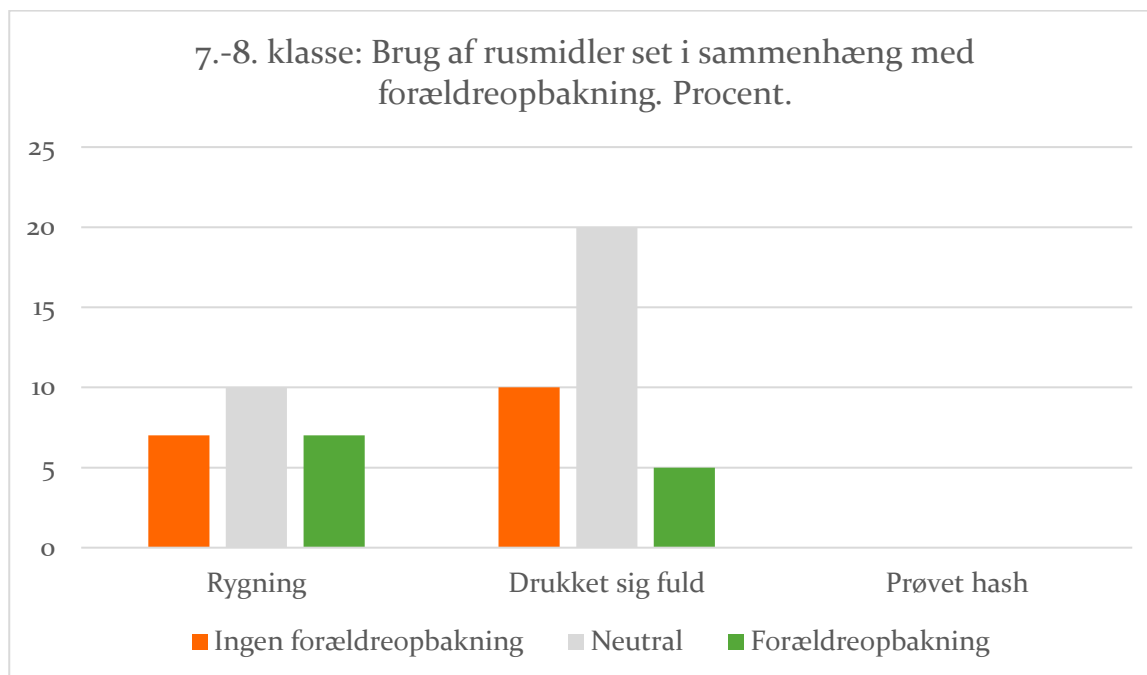
For at illustrere sammenhænge mellem brugen af rusmidler og andre forhold i skoleelevernes liv, viser dette afsnit brugen af rusmidler set i forhold til forældreopbakning (beskyttende faktor) og om man går sulten i seng/skole (risikofaktor). Afsnittet viser således eksempler på, hvordan brugen af rusmidler kan være sammenfaldende med andre faktorer, som det er vigtigt at medinddrage i kommunens sundhedsfremmende indsatser.

Figur 4 HBSC Greenland 2020. Tal for hele Qeqqata Kommunia.

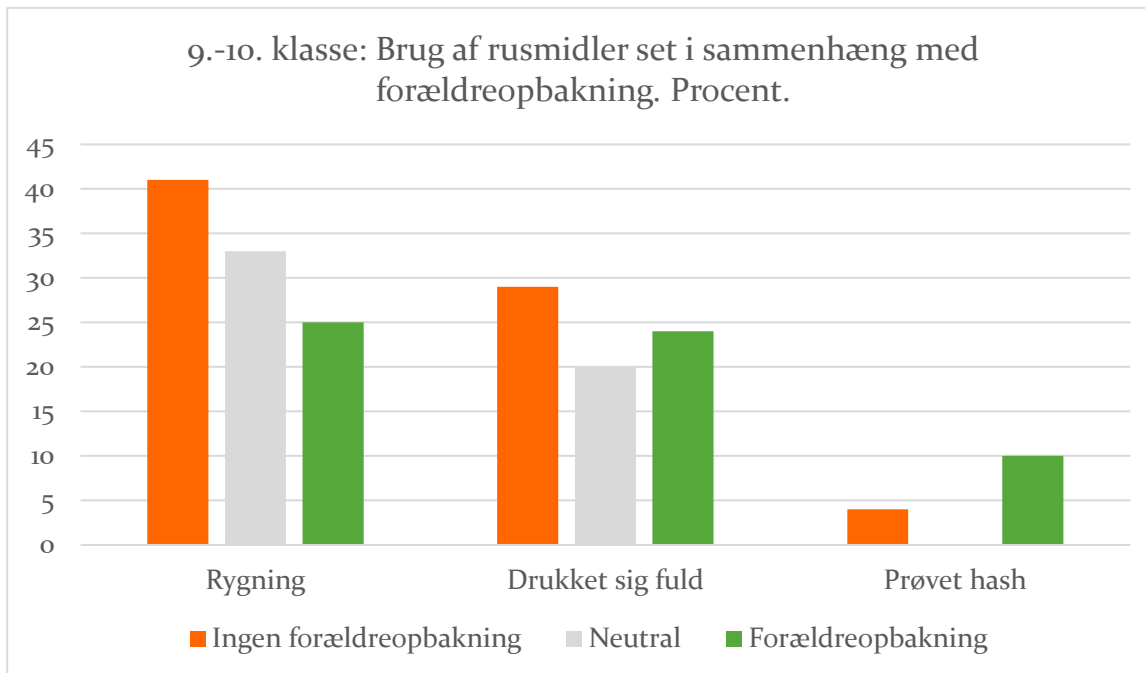
Brug af rusmidler og forældreopbakning

Herunder to figurer, der illustrerer hvordan brugen af rusmidler er rapporteret for elever der hhv. siger at de er enige eller uenige i at deres familie prøver at hjælpe dem opdelt på klassetrin. Tallene er kun vist for 7.-8. klasse og 9.-10. klasse, da stort set ingen elever ryger tobak, drikker alkohol eller har prøvet hash i 5.-6. klasse.

Ingen mærkbare mønstre blandt 7.-8. klasserne i brug af rusmidler ift. forældreopbakning

For 7.-8. klasse er der ingen forskel i rygeadfærden set i forhold til forældreopbakning. For brugen af alkohol ser der ud til at være en lille forskel. Blandt elever, der ikke oplever forældreopbakning, er der 10% som angiver at have drukket sig fulde. Det gælder for 20% blandt dem, der var neutrale omkring forældrenes opbakning, mens kun 5% havde drukket sig fulde blandt dem, der oplever forældreopbakning. Ingen elever i 7.-8. klasse angav at have prøvet at ryge hash.

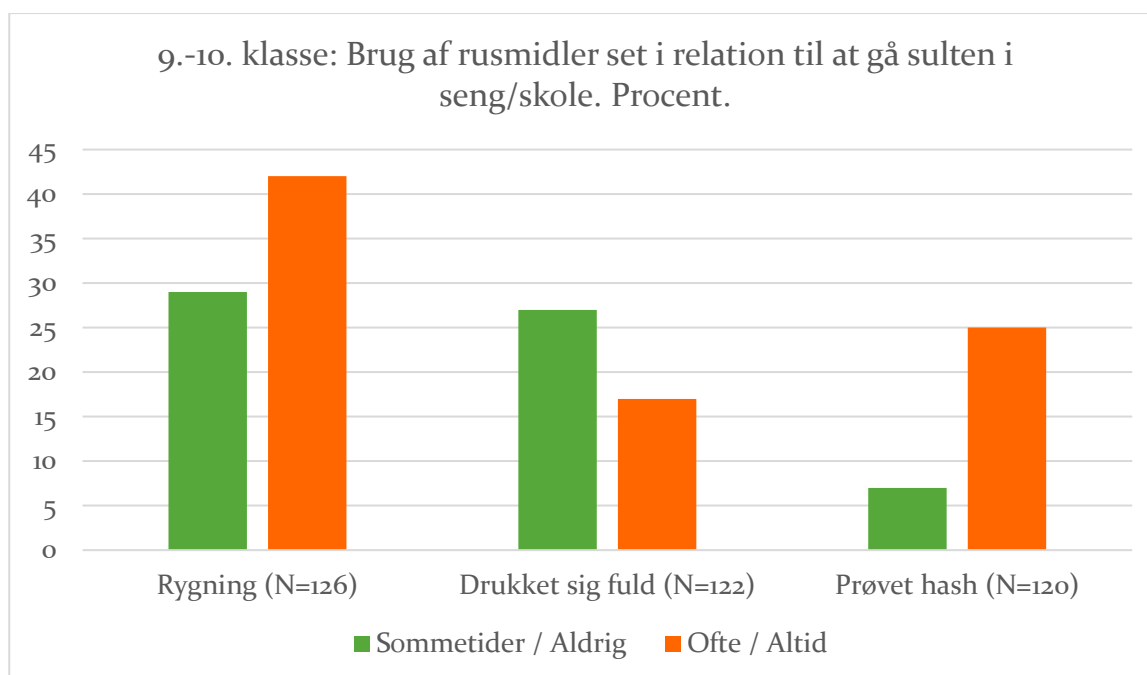
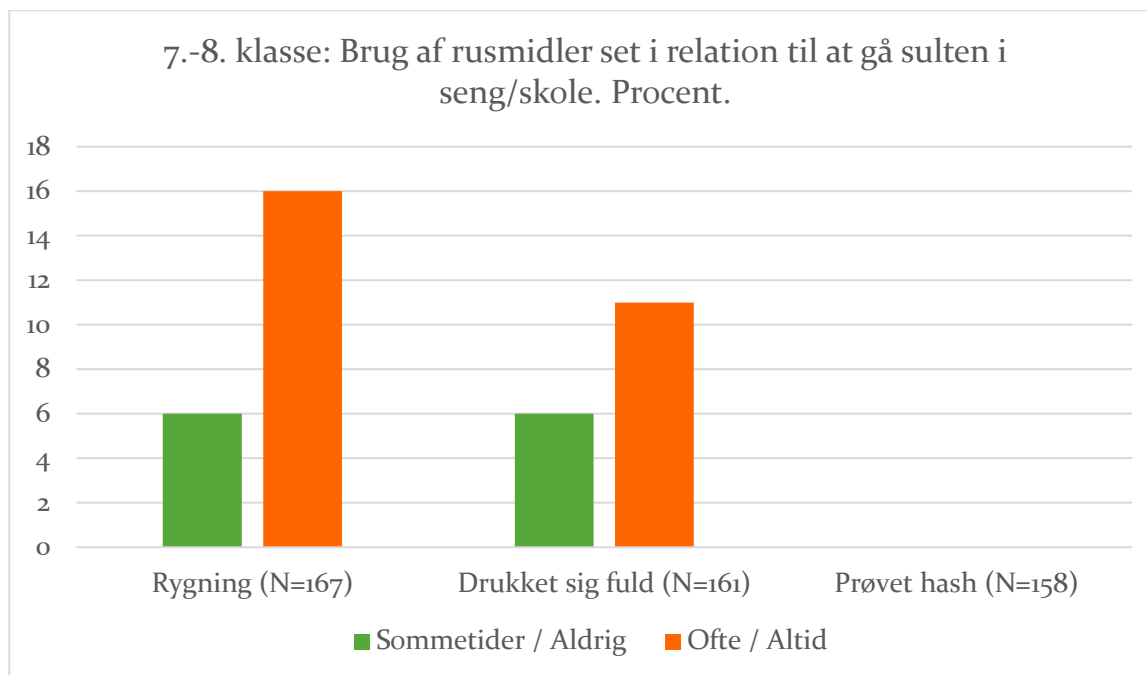
Lavere forekomst af rygning og at have drukket sig fuld blandt elever, der oplever forældreopbakning

For 9.-10. klasse er der 41%, der angiver at ryge tobak blandt dem, der ikke oplever forældreopbakning, mens 25% angiver at ryge tobak blandt dem, der oplever forældreopbakning. For rygning ses altså et fald i andelen, der ryger tobak, alt efter om eleverne oplever forældre opbakning eller ej.

Der er ikke den store forskel for eleverne, når man kigger på brugen af alkohol. Her angiver 29% at have drukket sig fulde blandt dem, der ikke oplever forældreopbakning, og 24% blandt dem, der oplever forældreopbakning. Her er der altså ikke tale om en mærkbar forskel. For hash ses en omvendt sammenhæng, idet 4% angiver at have prøvet at ryge hash blandt dem der ikke oplever forældreopbakning, mens tallet er 10% blandt dem der oplever forældreopbakning. Tallene for hash er behæftet med stor usikkerhed, på grund af få besvarelser, så der kan ikke konkluderes noget vedrørende hash og forældreopbakning på denne baggrund.

Brug af rusmidler og sulten i seng/skole

Herunder to figurer, der illustrerer hvordan brugen af rusmidler er rapporteret på baggrund af, hvad eleverne har svaret på spørgsmålet om, hvorvidt de nogensinde går sultne i seng eller i skole. Det er kun tal for 7.-8. klasser samt 9.-10. klasse, der vises, fordi meget få elever i 5.-6. klasse bruger rusmidler.

Tendens til øget brug af rusmidler hvis eleven går sulten i seng eller i skole

De to figurer viser ikke et entydigt billede af sammenhængen mellem brugen af rusmidler og om skoleeleverne *sulten i seng/skole*. Der er dog en tendens til, at flere bruger rusmidler blandt de elever, der også har angivet, at de ofte eller altid går sultne i seng/skole.

Tidligere HBSC-undersøgelser fra Grønland har vist, at forekomsten af at gå sulten i seng/skole i større grad finder sted blandt børn, der vurderer at deres familie ikke er velhavende, eller hvor de voksne i familien ikke har et arbejde. Fokusgruppeinterviews har vist, at elever fra hjem, hvor de ikke fik nok mad, fortæller om ustabile rutiner og "et hjem i kaos". Samtidig viser kvalitative undersøgelser dog også, at især pigerne ofte bruger dét at være sulten, som en måde at tabe sig på, hvilket også kan tages med i overvejelserne.

6. Metodiske overvejelser og perspektiver

Klassifikation af bygder

Eftersom det ikke var alle besvarelser, der efterfølgende kunne klassificeres i by/bygd eller Maniitsoq/Sisimiut, og ikke alle besvarelser var mulige at klassificere på klassestrin, er der lidt flere besvarelser i andelen for det samlede antal besvarelser i 2020, hvis man sammenligner med tallene opdelt på bosted eller klassestrin. Denne afvigelse er ofte forekommende i spørgeskemaundersøgelser når man laver sine efterfølgende opgørelser eller selv konstruerer variablene (som det er tilfældet med bosted).

Udvikling af spørgsmål omkring hjemmetider

Som det fremgik af afsnittet omkring hjemmetider, var der 443 elever, der havde besvaret spørgsmålet op til en hverdag og 384 op til en fredag. Svarmuligheden var en tekstvariabel, som kunne kategoriseres for ca. tre fjerdedele af eleverne, men som skulle oversættes, fortolkes og inddeles i relevante kategorier for resten. Der er fordele og ulemper forbundet med at lade respondenter besvare spørgsmål som fritekst, og i det konkrete tilfælde var der usikkerhed forbundet med besvarelserne for en så relativt stor andel, at der bør udvikles spørgsmål med lukkede svarkategorier, som bliver fyldestgørende for hvad eleverne vil svare. Det arbejde forventes at gøres færdig inden næste spørgeskemaundersøgelse.

Udvikling af spørgsmål omkring brugen af fritidsaktiviteter

Undersøgelsen gjorde brug af nogle til lejligheden udviklede spørgsmål omkring fritidsaktiviteter. Samme pointe gør sig gældende her som for spørgsmålet omkring hjemmetider, da der er fordele og ulemper forbundet med at lade respondenter besvare spørgsmål som fritekst. I tilfældet med fritidsaktiviteter var både observationerne fra dataindsamlingen på skolerne og fra de indhentede data, at eleverne ikke forstod spørgsmålet. I disse tilfælde er det utroværdigt at inddrage selv de besvarelser, som virker pålidelige. Derfor arbejdes der videre på at udvikle spørgsmål med lukkede svarkategorier, som bliver fyldestgørende for, hvad eleverne vil svare. Dette arbejde forventes at gøres færdigt inden næste spørgeskemaundersøgelse.

Krydsning mellem sulten i seng og brug af rusmidler

En generel overvejelse omkring det at lave figurer hvor data bliver opdelt på fx fritidsaktiviteter eller sociale forhold i sammenligningen med rusmidler er, at det kræver mange elever, for at entydige mønstre kan aflæses. Der er således en vis usikkerhed knyttet til de sammenhænge, der er vist i rapporten.

Læs mere her

Du kan læse mere om HBSC-undersøgelserne på undersøgelsens egen hjemmeside <http://hbscgreenland.org/> og find de nationale rapporter på <https://www.sdu.dk/da/sif/rapporter/groenland>.